

GYIK táruk és útitársak

Inspirációk, témák, anyaghasználat bátraknak a GYIK Műhely kamrájából - kiadványok a GYIK Műhely 47 éves történetéből

Varga Virág, GYIK Műhely

Absztrakt

A GYIK Műhely (Gyermek- és Ifjúsági Képzőművészeti Műhely) munkája folyton megújuló hagyomány a kortárs művészetpedagógia hazai térképén. Úttörő kezdeményezés volt 1976-ban, amikor Szabados Árpád és Várnagy Ildikó teret kaptak addigi művészetpedagógiai elképzeléseik kiteljesítéséhez a Magyar Nemzeti Galériában.

Nekünk, a GYIK Műhely munkatársa-
inak célja azóta is az, hogy kreatív,
autonóm művésztanárok (képző- és
iparművészek, építészek, tájépítészek)
bevonásával és sok szabad kísérlete-
zéssel új alkotójátékokat találjanak
ki, és pedagógiai munkáikon alapuló
módszertanunk eredményeit kiadvá-
nyainkban megosszuk a vizuális ne-
veléssel foglalkozó pedagógusokkal,
művészekkel, kutatókkal. A módszertani
könyvek célja ezzel együtt nem a
receptszerű útmutatás. A bemutatott
feladatokat inspirációnak szánjuk: gon-
dolatébresztőnek, az alkotó pedagó-
gusok számára, tovább gondolhassák,
beépíthessék saját kreatív gyakorlatuk-
ba a Műhelyben született ötleteket.

Írásom rövid ismertető a GYIK Műhely-
ben megjelent és jelenleg is elérhető
módszertani kiadványainkról. Ezek a
honlapunkon (www.gyikmuhely.hu)
megtalálhatóak, megrendelhetőek,
vagy digitálisan elérhetőek.

Bevezető

A GYIK Műhely (Gyermek- és Ifjúsági Képzőművészeti Műhely) munkája folyton megújuló hagyomány a kortárs művészetpedagógia hazai térképén, egyedülálló a kora és a folytonossága miatt. Úttörő kezdeményezés volt 1976-ban, amikor Szabados Árpád és Várnagy Ildikó lehetőséget és csodálatos teret kaptak

addigi művészetpedagógiai elképzeléseik kiteljesítéséhez a Magyar Nemzeti Galériában. A fiatal festő- és szobrászművészek célja volt, hogy autentikus feladatokkal megvalósuló alkotófolyamatokban vezessék a csatlakozó gyerekeket és fiatalokat, megnyitva előttük az akkori kortárs művészet gondolati és eszközbeli kellékárát. A Műhely élete azóta is töretlen, bár az utóbbi évek kihívásai bennünket is elértek: online foglalkozásokon tartottuk a kapcsolatot a gyerekekkel, majd el kellett hagynunk a városra néző erkélyes gyerek-műtermünket a Magyar Nemzeti Galéria épületében. A Fő utcai új műteremben újra folytatódtak az alkotójátékok és továbbképzések. Szentendrén pedig egy új, második műhely is formálódik a Ferenczy Múzeumi Centrum együttműködésével.

A GYIK Műhely célja, hogy kreatív, autonóm művésztanárok (képző- és iparművészek, építészek, tájépítészek) bevonásával és sok szabad kísérletezéssel új alkotójátékokat találjunk ki, és tapasztalati módszertanunk eredményeit megosszuk kiadványainkban a vizuális neveléssel foglalkozó pedagógusokkal, művészekkel, kutatókkal. A módszertani könyvek célja ezzel együtt nem a receptszerű útmutatás. A bemutatott feladatokat inspirációnak szánjuk, további gondolatébresztőnek, hogy az alkotó pedagógusok tovább gondolhassák, beépíthessék saját kreatív gyakorlatukba a Műhelyben született ötleteket.

Írásom rövid ismertető a GYIK Műhelyben megjelent és jelenleg is elérhető módszertani kiadványainkról. Ezek a honlapunkon (www.gyikmuhely.hu) megtalálhatók: megrendelhetők, vagy digitálisan elérhetők.

A nagy GYIK könyv - kézikönyv a vizuális neveléshez, 1997

Digitális kiadvány: <http://www.gyikmuhely.hu/digitaliskonyv>

A nagy GYIK könyv az utóbbi években a kézzől kézre adott könyvek körébe tartozott, hiszen megvásárolni már nem lehet. Tanító képzőművészként első találkozásom a könyvvel felszabadító volt, úgy éreztem,

társakra találtam! Ezt a szemléletet kerestem eddig egyedül egy kis falu művészeti iskolájában a gyerekekkel töltött időben. A GYIK szemléletben sok minden ötvöződik: az alkotás élményének megtapasztalása, interdiszciplináris művészetmegközelítés, indirekt, játékon keresztül megvalósuló készség- és képességfejlesztés, kultúra és műveltségkövetítés, ajtók és ablakok nyitása a világra, önmagunk felfedezése a művészet eszközeivel.

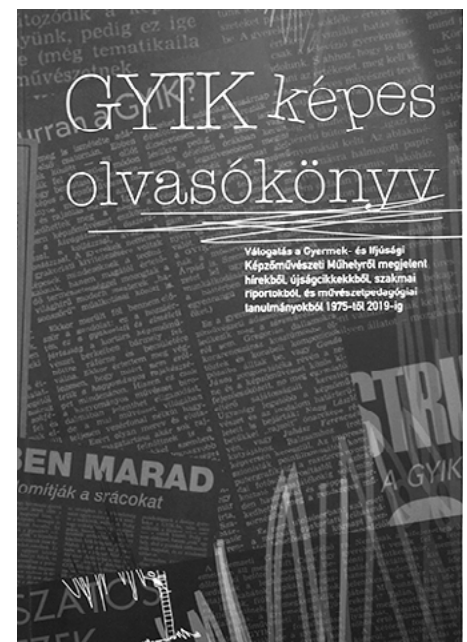
Kalmár István bevezetője fontos dokumentum a GYIK Műhely első húsz évének megismeréséhez. Szabics Ágnes korosztályok szerint összegzi tapasztalatait a feladatalkotás, anyagok és technikák választásához, Sinkó István a műhelybeli játékok szerepéről ír. Hegedűs Miklós a folyamatjátékok, feladatsorok kialakításának jellemzőit mutatja be.

Vizuális problémákra épülő feladatsorokat mutatnak be a szerzők, a forma, a szín, a tér témaköreiben, majd társművészetekhez kapcsolódó feladatsorok, folyamatjátékok következnek történelmi korokhoz, mesékhez, festményekhez kapcsolódó tevékenységekkel. Az ismertetett gyakorlatok változatosak, a drámajáték, a videózás, fotós kísérletek, animáció is megjelenik közöttük.

Szabados Árpád feljegyzései a kötet végén különösen értékesek azoknak, akik a GYIK Műhely gyökereit

kutadják, hiszen kevés írott anyagot találni tőle a korai évek gyakorlatáról. A nagy GYIK Könyv pdf formátumban elérhető a [GYIK Műhely honlapján](http://www.gyikmuhely.hu).

Képek a GYIK képes olvasókönyvből: Eplényi Anna szerk. (2019) GYIK képes olvasókönyv. Válogatás a Gyermek és Ifjúsági Képzőművészeti Műhelyről megjelent hírekből, újságcikkekből, szakmai riportokból, és művészetpedagógiai tanulmányokból 1975-től 2019-ig. Budapest: GYIK Műhely. A [cikkgyűjtemény a műhely honlapján is elérhető](http://www.gyikmuhely.hu).

„Játszani tanít. Látni jó. A struccclábú zsiráf. A GYIK-akcióról tőmondatokban. Nem idomítják a srácokat. A GYIK életben marad. Az a bizonyos felszabadultság érzés. Asszociációval alkotni, térrel terelni. Tükörtájak. Az alkotás csodakamrája.” Néhány főcím a GYIK Műhelyről megjelent cikkeket lapozgatva jól visszaadja a szellemiséget, ami évtizedeken keresztül alakult sokak keze nyomán.

A GYIK Képes Olvasókönyvben megtalálható minden összegyűjtött cikk, ami megjelent 1975 és 2019 között a műhelyről. Olvashatunk tudósításokat az első évekről, ezek között Szabados Árpád beszámolóját az 1978-as Művészetben (Művészet, XIX. évf. 9. szám), amelynek változatai német és finn művészeti folyóiratokban is megjelentek. (Ezek is megtalálhatók a kötetben, forrásuk, és az eredeti folyóirat címe azonban sajnos ismeretlen.) Nyomát találni a rendszerváltáskori átalakulásoknak is: „A GYIK életben marad”, ahogy a tízes évfordulók kapcsán megjelenő saját kiadványok részletei is megjelennek benne a műhely húsz, harminc, majd negyven éves fennállása kapcsán. Filó Veronika szellemes grafikái megoldásai fogják össze az eredeti cikkekről készült fotókat, szkennelt képeket a nyomtatott változatban.

„E 70 darabos cikk- és könyvgyűjtemény a saját GYIK-archiválás első lépése, melyet reményeink szerint a régi fényképek, diák, videók, filmek digitalizálása és közreadása fog követni. Bízunk benne, hogy e kötet több művészetpedagógiai szakdolgozat, diplomamunka és akár doktori disszertáció kutatási munka részét is segíteni tudja” – írja Eplényi Anna, a GYIK Műhely jelenlegi vezetője a bevezetőben.

Táj-tér-tár. Térlátás-fejlesztő alkotások

Eplényi Anna, Schmidt Gertrúd, Szentandrás Dóra, Terbe Rita (2018). *Táj-tér-tár. Térlátás-fejlesztő alkotások*. Budapest: GYIK Műhely

Organikus és geometrikus, természetes és mesterséges tájakon járunk a Táj-Tér-Táj könyv alkotófeladataival. A változatos és szokatlan anyaghasználat és a tájépítész, iparművész, építész szerzők által választott témák kézzelfogható közelségbe hoznak olyan elvontnak tűnő fogalmakat is, mint a tér-húrok, áramló terek, tér-plasztikák, zárványok. Teszik ezt tejesdobozokkal, maradék gipszkartonok, fonalak, pálcák, gipsz, beton, szappan és festék felhasználásával.

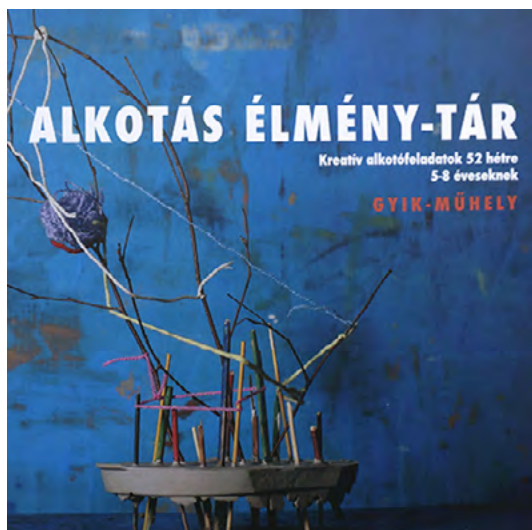
Távlati, magaslati nézőpontok jelennek meg épített és természeti környezetünkről, beemelve a műholdas képeket, a Google Earth térképek

látványvilágát. A szerzők tudatosítják a tájat építő elemeket: domborzatot, úthálózatokat, városi geometriákat, érzéki közelségbe hozva a természet formáló erő munkáját, megfolyó, kikristályosodó, üledéket képző, szél és időjárás alakította alakzatokat.

A feladatok bemutatását érzékletes fotók kísérik, amelyek segítenek az építészeti, tájépítészeti fogalmak aha-élményszerű értelmezésében, elég egy pillantást vetni rájuk és kézzelfogható közelségbe kerülnek a környezetünket leíró elvont koncepciók. Egy összegyűrt papírlap domborzati gyűrődések imitációjává válik. Izgalmas térbeli festői feladat a hegyek-völgyek magaslati logika vagy fény-árnyék hatásokat követő tusos-pácos folytatásos-áztatásos megfestése.

A térlátásfejlesztő alkotófeladatok gyűjteménye egy újfajta, térbeli tevékenységeken, konstruáláson alapuló vizuális nevelési gyakorlatot mutat be, azzal a céllal, hogy szakmai szemléletváltozást kezdeményezzen, új utakat mutasson pedagógusoknak és szülőknek egyaránt. Hódvárak, buborékpáloták, végtelenbe vezető lépcsőterek, lézerművek, akadálypályák és vízesés-szobrok mentén fedezhetik fel a gyerekek, hogy milyen sokféleképpen képesek alakítani saját környezetüket.

Alkotás Élmény-Tár - Kreatív alkotófeladatok 52 hétre 5-8 éveseknek

Eplényi Anna, Filó Veronika, Schmidt Gertrúd, Varga Virág (2017). *Alkotás élmény-tár. Kreatív alkotófeladatok 52 hétre 5-8 éveseknek*. Budapest: GYIK Műhely

A könyv eredeti szándék szerint azért született, hogy megmutassuk, hogy a kisebb gyerekhez is közel állnak a huszadik századi és kortárs művészet eszközei, sőt, talán ők értik ezeket igazán. Aki készített valaha sárból tortát, asztalterítóből láthatatlanná tevő köpönyeget, aligha fog ezen meglepődni.

A fejezetekben GYIK módszertan magját képező sok lényeges szempont megfogalmazódik. Ilyen például az *alkotói légkör megteremtése, a különös atmoszféra, a hangulatteremtés* a foglalkozások elején:

“Az elmélyült alkotást nagyban segíti egy különleges hangulati felütés, egy képi, mesés, zenei vagy mozgásos feladatindítás. Egy izgalmas természeti jelenség, egy különös árnyék, hang, egy átrendezett, elsötétített terem jó alapot teremt. Olyan atmoszférát kell létrehozniuk az oktatóknak, amely felszabadítja a képzeletet, kizökkenti a gondolatokat a hétköznapi valóságból, egy távoli

képzeletvilágba kalauzol.” (Eplényi, Filó, Schmidt, Varga, 2017, 1. oldal).

A *képzelet, fantázia, meseszerűség, színesztéziák* alkalmazását mutatja be a második fejezet. A Halandzsafestés során Zalán Tibor halandzsaverseit festik meg a gyerekek. Bármivel festhetnek - az ecseteket kivéve. Szivacsok, kupakok, fésűk, fogkefék kerülnek elő, járnak a kezek a versek ritmusára. A képi konvenciók és a megfogható figurális téma hiánya felszabadítóan hat a spontán festői gesztusok megszületésére, a hangok, ritmusok formákkal, színekkel párosulnak, a gyerekek intuitív képi megoldásait hívva elő.

A *gesztusok, aktív tevékenységek és a mozgás* is jó indításai a szabad alkotásnak. A *Csomótekeredő* festő játékban kis kacsok indulnak növekedésnek a nagy közös lapon, mindenki ecsetje alatt egy-egy. Ahol találkoznak, átbújnak egymás alatt vagy felett, a térbeliség érzékeltetésére. A festékekkel így beszótt lap száradás után az indák mentén szétvágvá színes térbeli szoborrá alakítható.

Véletlenszerűség, spontaneitás, nonfiguratívitás: a Mikroszkóplakók játékban szabad szemmel nem látható - így előképpel nem rendelkező - képzeletbeli sejtformákat nagyítunk fel, vágunk ki színes áttetsző

pauszpapírokból. A formák végtelen gazdagságára bukkanhatunk az organikus és ásványi anyagok láthatóvá tett világában. Először írásvetítőn rakosgattuk a kivágott elemeket, majd kollázsok születtek az egymást átfedő elemekből.

Az 52 alkotófeladat nem csak óvodás- és alsó tagozatos gyerekeknek kínál képzőművészeti játéktevékenységet, bármelyik feladat megvalósítható nagyobb gyerekekkel is.

Örökmozgó: Kreatív médiaismeret és intermédia gyerekeknek

Kara Dávid, Varga Virág (2018) *Örökmozgó. Kreatív médiaismeret és intermédia gyerekeknek*. Budapest: GYIK Műhely

Kara Dávid és Varga Virág GYIK Műhely-beli Örökmozgó csoportjának célja analóg és digitális médiaeszközök bevonása a gyerekalkotásokba, kapcsolódási pontok keresése a mindenkori új média és a hagyományos képzőművészeti technikák között. A fotók, videók, animációk alapját minden esetben egy-egy saját készítésű montázs, rajz, festmény, mobilszobor, báb, makett adja.

Régi és új technikákat egyaránt használunk: okostelefonokat, fényképezőgépeket, szkennert, fénymásolót, projektort, fotó-, videószerkesztő- és

vj-programokat, telefonos alkalmazásokat, de gyakran előkerülnek az írásvetítők, diavetítők, régi lemezjátékok is. A foglalkozások során természetessé válik a gyerekeknek, hogy együtt is használhatóak ezek az eszközök, ezáltal kreatívabb és tudatosabb felhasználóivá és alakítóivá válhatnak az őket körülvevő média-környezetnek.

A fényfestős játékok során papíruhákra vetítettünk, agyagból készült afrikai falut keltettünk életre, fénymodulátort készítettünk Moholy-Nagy László fényszobrai nyomán. Két projektorral színes árnyékokat varázsoltunk, papírmakett szobákban lestük meg, mit csinál a saját árnyékunk, amikor egyedül marad otthon.

Nézőpontokat váltottunk: tenyérnyi pop-up díszleteket falnyi méretűvé nagyítva léptünk be a magunk alkotott papírvilágba, kisvonatra szerelt go-pro kamerával utaztunk a lomokból épített terepasztalon. Stop-motion animációs kísérletekben gyurmával, homokkal játszottunk, életre kelve a mobil színmalmot, a kreatív energia motort, hangvizualizációval kísérleteztünk.

Az okostelefonok fejlődése végig kísérte a csoport 6 éves közös munkáját. Kezdetben saját tükörreflexes fényképezőgépeinkkel készítettük az animációkat, majd egyre inkább átvették ezek helyét a telefonos alkalmazások és a gyerekek saját telefonjai. Rengeteg animációs és videós, képalakító program áll ma már akár ingyenesen bárki rendelkezésére, ezekből is összegyűjtöttünk a könyv végén egy csokorral.

A legtöbb feladat leírásához mozgóképes tartalom is tartozik, ezekhez készült az Örökmozgó Médiatár alkalmazás, aminek segítségével a telefont a könyv lapjai felett tartva megjelennek a hozzá tartozó kisfilmek is. Az *Örökmozgó Médiatár videóit elérhetőek youtube csatornánkon is.*

Selyemúti-Társ - Kreatív művészeti feladatok Ázsia kultúrtörténetéből¹

Eplényi Anna, Kárpáti Gergely, Schmidt Gertrúd, 2020

A középkori Selyemút mentén kalauzol a legújabb GYIK útítárs, bemutatva, hogyan szerveződik egy éves folyamat a Műhelyben, hogyan fűződnek fel gondolatok, történelmi, filozófiai, földrajzi, építészeti,

irodalmi inspirációk és találják meg a helyüket konkrét alkotófeladatokban kikristályosodva.

“Csang-o férje, Hou-ji a tíz Napból, ami a Földet égette, kilencet lenyílt, ezért jutalmul megkapta a halhatatlanság elixírjét. Végül Csang-o itta meg azt, és felszállt a Holdra a Holdnyúlhoz, aki az örök életet ígérő italt készítette. A taoista alkimisták maguk keresték és keverték a halhatatlanság elixírjét állati, növényi, ásványi és fémek összetevőkből. Alapelveket, gyakorlatokat, recepteket írtak az örök élet eléréséhez.”² A gyerekek palackokban, titkos összetevőkkel készítik az elixírt, gyöngyöt, drótot rejtenek, tust csepegtetnek és nézik a szétáradását, viasszal pecsételik le és teszik el az örökkévalóságának, saját jó tanácsokat mellékelve hozzá a jó (örök?) élet receptjeivel... ilyen például egy GYIK foglalkozás.

Rizsestál dombornyomatok készülnek a papír-metszés technikájával, nedves papírba rizsszemeket préselve. Megjelennek az ezer éves bambuszba töltött tűzijátékok, sárkányos felvonulások, kínai pecsénymotók, víz-kalligráfiával, és a papírkészítés őskora, amikor az addig használt drága bőrök és selymek helyettesítésére

¹ Eplényi Anna, Kárpáti Gergely, Schmidt Gertrúd (2020) *Selyemúti-Társ. Kreatív művészeti feladatok Ázsia kultúrtörténetéből*. Budapest: GYIK Műhely

² Eplényi, Kárpáti, Schmidt, 2020

kerestek új módszereket. A sivatagban is jár a csoport, és a himalájai Kasmír csodás kendőinek mintáit is felhasználják kollázsaikban, illatos valódi fűszerutakat készítenek.

“Törekedtünk arra, hogy az érzéseinket is használjuk: kóstoltunk mazsolákat, kortyoltunk teákat, szagoltunk fűszereket, hallgattunk keleti zenéket és színes üvegekkel világítottuk meg magunk körül a műhely atmoszféráját, hogy átélhessük a mecsetek belső világát. Megkerestük azokat a technikai, anyaghasználati pontokat, amelyekkel és ahol a téma kiszabódhat a másolás köteléke alól, és új kontextusba kerülve mégis annak lényegét tudja visszaadni.” (Eplényi, Kárpáti, Schmidt, 2020)

Az írott forrásokon kívül több filmes dokumentumból is megismerhetik az érdeklődők a műhelyben folyó munkát, ezek az **ÖRÖKMOZGÓ GYIK Műhely** YouTube csatornán találhatóak.

A régi diák, fotók feldolgozását is megkezdtuk 2020-ban, az Archívum eddig elkészült része [itt található](#).

A GYIK könyvek, GYIK ötlettárak folytatását tervezzük mindenkorai lehetőségeink szerint, hiszen az Alapítvány egyik alap célkitűzése a kialakított jó gyakorlatok megosztása. Szívesen működünk együtt a jövőben is felsőoktatási intézményekkel, szakmai partnerekkel, pedagógusképző tanzsékekkel, képzőművészekkel, érdeklődő tanárokkal, nem csak a vizuális művészet területéről.

Továbbképzéseinkre is várunk mindenkit szeretettel! Információk a képzésekről és jelentkezés itt: <https://www.gyikmuhely.hu/fooldal>

